

مشهد؛ باغ شهری به بلندای تاریخ

یادی از باغ‌های ایرانی و خاطره گستره سبزشان بر خاک خراسان

هما سعادتمند
h.saadatmand@shahraranews.ir

گزارش روز

به موجب اسناد تاریخی در ۱۲ آذر ۱۳۰۹ مجلس وقت در قزوین، ثبت آثار تاریخی و جلوگیری از تخریب آن‌ها را به تصویب می‌رساند تا مگر به مدد این راهکار، از اندک دashedهای هویتی ایران حمایت کند. برابر گزارش‌های مندرج، تا پیش از این تاریخ، حدود ۱۲۰ شخص ملی مانند تکیه دولت، عالی قاپوی تبریز و قلعه پهلوانی نود شده‌اند. در این فهرست، همچنین نام سه باغ ایرانی «خاک‌فروش دست‌نوشته و شوشک پهن‌خانه»، «مزارع باغ‌فامال» و «باغ عمادیه کرمانشاه» هم آمده است؛ باغ‌هایی که به‌دلیل طرح منحصر به فرد ایرانی‌شان در جهان، بی‌ظرف و شه‌رو بوده‌اند. این علاقه‌مندی را می‌توان در گزارش‌های سیاحان، نویسندگان و ایران‌پژوهان بی‌شماری دید. زیباترین این توصیف‌ها را آندره ژید فرانسوی در کتاب «مانده‌های زمینی» آورده و وقتی به می‌نویسد: «باغ‌های شیراز را حافظ افسوس که هرگز باغ‌های نیشابور را نمی‌دید».

این ایرانی‌بودن سبب می‌شود چند سال بعد از تصویب قانون حفظ آثار تاریخی و

تاریخ ۱۳ آذر، «باغ فین کاشان» به ثبت ملی
برسد و بعدها به عنوان نخستین باغ ایرانی،
نامش در فهرست میراث جهانی سازمان
یونسکو نیز قرار بگیرد تا این روز در تقویم با
یاد باغ‌های ایرانی گره بخورد. گزارش پیش
رو روایت کوتاهی است از باغ‌های ایران،
خراسان و مشهد که بسیاری از آنان این
روزها به خاطره‌ها پیوسته‌اند.

● باغ‌های ایرانی

قیمت باغ‌های ایرانی به پیش از اسلام می‌رسد.
 قدمت باغ‌های ایران در آن زمان به تاریخ مینیقی اشاره
 شده است. اما رواج ساختن باغ‌ها به عنوان
 جگانه‌ای طبیعی در دل شهرها را می‌توان
 از دوره صفوی مشاهده کرد. این باغ‌ها به دلیل
 وسعت بسیارشان عموماً به وسیله حفر قنات
 و چاه سبزه نگه داشته می‌شده‌اند. باغ‌های
 خراسان به دلیل کوری ی بودن منطقه، سوای
 درخت، عبارت، خوشخانه و اصطبل دارای
 کوشتک تابستانی نیز بوده‌اند که از آن‌ها با
 عنوان شاخص باغ‌های خراسان یاد می‌شود.
 این باغ‌ها از آنجاکه معمولاً ملک‌های وسیع
 و پازر باشی بودند، نام افراد بانفوذ و نظیر
 درباریان، نجاران، حکما را می‌توان در
 پنجاه مالیکیشان دید. همین امر بر اهمیت
 سیاسی این باغ‌ها نیز تأکید می‌کند؛ زیرا
 بسیاری از رودها و تصمیم‌گیری‌های
 سیاسی زیر سقف شیشه‌های باغ‌ها رقم خورده
 است. در خراسان شهرهای یزد، مشهد، تربت و

نیشابور، بیشترین سهم را از باغ‌های ایرانی دارند اما مشهد را هم نباید از قلم انداخت. سال گذشته بود که در یکی از محلات قدیم مشهد (کوچه پنجه) زمین نشست کرد و چهره یکی از قنات‌های قدیمی این محله نمایان شد. همان ایام بود که دکتر محمدحسین پاپلی‌زیدی جغرافی‌دان درباره تهیه شناسنامه قنات‌های

مشهد و تعیین محل آنان روی نقشه هشار داد و گفت که مشهد پس از اصلاحات عصر صفوی و کشیدن آب چشمه گلسب به آن، دارای منابع آب فراوان می‌شود و قنات‌های بی‌شمار داشته است. واضح است وجود این آب فراوان نخست سرسبزی بی‌مثالی را برای آن بخش از شهر که در مسیر قنات‌ها بوده، به ارمغان

می آورده است؛ وجود باغ های بزرگ بسیار در مشهد، شاهی بر این مدعاست. مشهد قدیم از قدر وسعت داشته که بتوان در هر کوی و کوچه اش، نشانی از باغ های ایرانی یافت؛ زمین های تن پوش سبز بر تن کرده ای که قامت شاخسارانش، سر بر شانه آسمان می نهاده است.

باغ‌های نامی مشهد که در تاریخ ریشه دارند

از ولایات تابعه مانند راکان می‌شدند. شاه‌زاده در سال ۸۲۱ هجری قمری دستور تشکیل چهارباغ را صادر کرد و از دستور تا محقق شدن آن ۲۳ سال زمان می‌برد و این باغ پس از آن محل اسکان سلاطین و کجبال بلندمرتبه تکی حکومتی می‌شود. در رجب تاریخی این زمان از چهارباغ با نام «دولخانه‌شاهی» یا «دولخانه مبارک» یاد شده اما طبق تحقیقات توسن‌دگان «عالم‌ارای نادری» و «جنگ‌نگاری نادری» با ظهور افشاریه و پایتخت شدن مشهد، این باغ دوباره دوران شکوه خود را تجربه می‌کند. چهارباغ، عمارت‌ها و خوشخانه‌هایی را برای این باغ، که دیگر مقر حکومتی بوده، می‌سازد.

کاخ هشت بهشت یکی از آنان بوده است
و همچنین برخانه‌ای با این نام تغییر
کرده و برای مقابله با سیاه‌ها در آن تکیه
اطلاهایی که از غنایم جنگی به دست آورده،
درستی به ضرب سبک می‌زند. طبق منابع
تاریخی گویا این کاخ در دوره قاجار و همزمان
با بر تخت نشینی شاهزاده محمدولی میرزا
قاجار در خراسان به سال ۱۲۱۸ هجری
قمری از رونق می‌افتد و به مرور مبادی می‌شود.
توصیف زیبایی‌های این چهارچرخ را می‌توان در
شرح سفر سیاحان و جهان گردان این دوره
نیز دید. به عنوان مثال «آر تور کمبلیات»
می‌نویسد: «مسیر اصلی در اینجا کمیابیت»
نامیده می‌شود که واقعاً زیباتر و پهنای

مناسبتی دارد. مغارها، تختها و باغ‌ها در طول این قرار داد در مرکز آن دو، در فاصله دخت و چارباغ، گشته‌اند. در این زمان، مغارها، چارباغ را گشته‌اند و در این خیابان مستقر شده و مقبره امام‌زاده (امام‌زاده) در بخش جنوب شرقی واقع است. در سمت غرب شهر تا چشم از این دیدن داشت، باغ‌های خرمی گسترده شده؛ اما در سمت مشرق، این گونه باغ‌ها ننگ‌تخت شمار بود با ابعاد از خرمی نسنایی داشتند. تاریخ پژوهان درباره وجه تسمیه نام این باغ چنین نوشته‌اند: «علت شهرت محله به این نام، وجود چهارباغ بزرگ در اطراف آن نظیر این باغ توله‌باغ، به تصویربگ اف و در حاشای اقصای آن بوده است».

باغ والی خراسان

مقدمت: پیش از اسلام
وسعت: یک میل در یک میل
مکان: دهکده سناباد، حومه قصبه نوقان

قدیمی ترین و گوش آشناترین این باغ ها، «حمیدین قطبعلیه طایعی» والی خراسان بوده که بنابر روایت های پیکر حضرت، ضراب (ضارع) نیز در آن دفن شده است. ناگفته نماند که قدمت این باغ براساس اسناد مکتوب به دوران پیش از اسلام می رسد؛ این در شمار مایملک والی خراسان قرار نمی گرفته و تنها به این دلیل که آخرین ساکن آن حمیدین قطبعلیه بوده به نام او معروف شده است. به گفته تاریخ نگاران در سال ۹۳ هجری قمری، حمید به دستور وامداداران عباسی با طومار حکومت توس راهی این دیار می شود و در باغی که در قاصه (قبضه) نوغان قرار داشته، رحل اقامت می گزیند. براساس نوشته «ابن اثیر» این باغ که قنات معروف سناباد از دل آن عبور می کرده، درواقع یک ارگ حکومتی بوده که برای فرمانداران و حاکمان منصوبی توسط سقف و ستون خورده و آب آشفته بوده است.

باغ خونی

قدمت: ۵۰ سال (از ۱۴۴۸ خورشیدی تا امروز)
وسعت: ۶۵۰۰ متر مربع
مکان: حدفاصل چهارراه دانش تا میدان بسیج

مشهد به جز این دو باغ معروف در ابتدای قرن معاصر دارای ۱۲ باغ دیگر هم بوده که اغلب آن ها تا چند دهه پیش زنده بودند و زندگی در این جبهان داشتند است. بسیاری از این باغ ها هنوز هم وجود دارند اما قرار گرفتن در پشت درهای بسته و استوفا شدن آن ها سبب شده است به مرور از حافظه تاریخی مردم شهر پاک شوند. باغ خونی یکی از همین یادگارهاست که قدمت آن به اوایل دوره قاجار می رسد. باغی که گویا در تملک «حاج محمد مهدی تاجر قنداری» نامی بوده اما بعدها و در زمان اشغال شهر به دست متفقین به روس ها واگذار می شود تا از آن به عنوان کنسولگری و همچنین دفتر نمایندگی تجارتخانه روسیه استفاده کنند. دکتر محمدحسین رهنمای برای جستجی نام این باغ، دو مقاله و روایت می کشید

باغ دارالتوليه

قدمت: اوایل دوره قاجار
وسعت: نامشخص
مکان: محل فعلی بازار مرکزی مشهد

این باغ پیش از احداث خیابان شاهرضا در سال ۱۲۱۰ خورشیدی به صورت یکپارچه بوده است، ولی پس از آن به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم می‌شود که بخش شرقی آن به نام اداره مرکزی آستان قدس رضوی تغییر کاربری می‌دهد و قسمت شرقی هم که تا مدتی به صورت باغ مورد استفاده قرار می‌گرفته و محل سکونت نایب‌القراب آستان قدس رضوی بوده است، به «دارالتولیه» معروف می‌شود. این باغ حوالی سال ۱۳۶۴ توسط آستان قدس رضوی تخریب و بازار مرکزی مشهد از دل آن سبزی می‌شود. در مجاورت این باغ، دو باغ «فلاح» نیز قرار داشته که آن هم در طرح توسعه شهری به نفع باغی ساخت بازار مرکزی خراب شده است.

باغ فردوس

قدمت: دوره پهلوی اول
وسعت: نامشخص
مکان: انتهای محله سرشور

قسمت جنوب شرقی این باغ در محله سرشور و ضلع جنوبی آن به دیوار شهر متصل بوده و گویا روزگاری جزو دارایی‌های «شیرازی ناظر شرابی» محسوب می‌شده است که به مرور و در طرح توسعه شهری خراب شده و برای همیشگی از بین می‌رود. از احوال قدیم این باغ نام و نشانی نمانده اما دربارها وجه تسمیه آن آمده از آنجاکه در قرن معاصر در شیر قسمت شهر بلی روی خندق این قرار داشته که آن بل فردوس می‌گفته‌اند، این باغ نیز به این نام سر زبان‌ها افتاده است، یکی از مستأجران سابق این پهنه سبز هم علت این نام‌گذاری را قرار گرفتن باغ در نزدیکی خیابان و دبیرستان فردوسی دانسته است.

باغ هشت آباد

قدمت: پهلوی اول
وسعت: حدود ۹ هزار ۵۰۰ متر مربع
مکان: حاشیه خیابان توحید

این باغ از سمت شمال در مجاورت دروازه بالاخیان قرار داشت و از سمت غرب به باروی شهر و از جنوب به پشت منازل و کم‌های حاشیه بالاخیان ختم می‌شد. باغ هشت‌آباد متعلق به «حاجیه‌خانم بی‌بی» بود که در دربار روضاخران نفوذ بسیاری داشت. او بعدها باغ را از اختیار اداری حضرت مژداشت. ولی در سال ۱۳۱۳ دارالفلاحت از باغ هشت‌آباد به محل جدیدش در اراضی روستای انام‌نسر منتقل شد و به نام بیمارستان انام (ضلع) یا همان شاه‌راضی سابق تغییر نام یافت. محل اصلی باغ هشت‌آباد اکنون همان کودک‌کام است که در ضلع شمالی خیابان شهید کاشانی قرار گرفته است. این باغ به‌دلیل هشت در داشته، به این نام معروف شده است.

باغ ملی

مقدمت: دوره قاجار (۱۳۱۹ هجری قمری)
وسعت: بیش از ۴۰ هزار مترمربع (در گذشتگان)
مکان: خیابان ارگ مشهد

پیش از موقوفات حاج حسین آقا ملک شاید بتوان گفت که سهم عامه مردم از سبزی باغ‌های محل مشهد اجازت حتی هیچ بوده است؛ زیرا این باغ‌ها شخصی بوده و در دست حاکم و رجال و بزرگان حکومتی یا تجار قرار داشته است، بر واقع در مشهد پیش از دوره پهلوی فضاهای سبز عمومی، درخت کاری‌های حاشیه نهرها محدود می‌شده و بیشتر باغ‌ها و فضاهای سبز، خصوصی بوده‌اند. تنها فضای سبزی که جنبه عمومی داشته و بعدها ایجاد می‌شود و هم اکنون باقی است، باغ ملی است. این باغ نخستین پارک عمومی مشهد است که در سال ۱۳۴۸ خورشیدی از طرف مالک وقف عام و تجرگاه مردم مشهد تبدیل می‌شود. باغ که در ابتدا متعلق به مظفرالدین شاه بوده که به سیمان و آذگار می‌شود، پیش از وقف نیز دارای کلوب و میلانجاری بوده اما امروزه این کلبه از نخستین درختان آن به‌دست فلامینجوسه صاحب‌اختیار کاشانی، کاشته می‌شود و چتر سبزی بر سر باز می‌کند. همچنین باغ و کیل آباد با ۱۵۰ هکتار وسعت و باغ ملک آباد که وقف ملک التجار پسر عمومی حاج حسین آقا ملک است، از دیگر موقوفات این خاندان است که سال‌هاست در دگرگام و محل استراحت عموم مردم است.

روزنامه
شهرامید
وزندگی

۵شنبه
۱۳ آذر ۱۳۹۹
۱۷ ربیع الثانی ۱۴۴۲
شماره ۳۲۶۵

பெரிய

بازخوانی تاریخچه بیمه در ایران و مشهد
بیمه خانه مشهد در «چمران»

حسین بیات

طبق اسناد برجای مانده، قرن چهاردهم میلادی زمانی است که جهان با وازه بیمه به معنا و مفهوم امروزی آن آشنا می‌شود و از آن‌ها دوام مال و سود خود به‌ویژه تجارت استفاده می‌کند. اما قدمت این ایده به حدود ۱۳۰۰ سال می‌رسد؛ مکتوبات تاریخی نوشته‌اند این ناصرالدین شاه قاجار بوده که به‌طور رسمی و برای نخستین بار در سال ۱۲۷۰ خورشیدی امتیاز «تأسیس اداره حمل و نقل و کشتی‌رانی بیمه در ایران» را به یک شخص ورم ستار به نام «آزار یولایت» واگذار می‌کند اما این طرح به دلایلی کار نمی‌نماید. بعدها در سال ۱۲۸۹ هجری قمری و در حکومت احمدشاه قاجار، دو بنیاد روسی با نام‌های «تانادو» و «کافکار مرکوری» فعالیت‌های بیمه‌ای را در ایران آغاز کردند و به‌تدریج شرکت‌های بیمه‌ای خارجی دیگر نیز واردان ایران شدند. در ایران شدند که این بیمه ۵۵ سال پس از آغاز کار خود، به‌دلیل بی‌کفایتی مدیران و نداشتن سرمایه‌های لازم، در سال ۱۳۱۴ حدود ۲۹ شرکت بیمه ایرانی را به ایران کار می‌کردند که برخی از آنان تا پیش از پیروزی انقلاب نیز همچنان به‌قوت خود بر جای پوده‌اند.

در سال ۱۳۱۴ خورشیدی ورق برمی گردان تا بیمه ایرانی شرکت‌های خارجی، با حضور (آکساندر آقاپان و ایوانا اکبر داور)، با سرمایه دولتی ۲۰ میلیون ریال، کاملاً ایرانی بشود. شرکت سهامی بیمه ایران به‌عنوان نخستین شرکت بیمه ایرانی، در شهر بورو ۱۳۱۴ خورشیدی با سرمایه اولیه ۲۰ میلیون ریال تأسیس می‌شود و با وجود کارشناسی شرکت‌های بیمه خارجی، می‌تواند در همان سال نخست فعالیت خود، ۶۲ درصد بازار بیمه کشور را در اختیار بگیرد و سهم مؤسسات خارجی را از ۱۰۰ درصد به ۳۸ درصد کاهش دهد.

این بیمه در سال ۱۳۱۶ خورشیدی با انعقاد قرارداد بیمه حوادث ناشی از کار با بنگاه انحصار دخانیات ایران، تمامی کارکنان آن مؤسسه را زیر پوشش گرفت و به این ترتیب مقدمات ایجاد بیمه‌های اجتماعی را فراهم آورد. ۲۲ سال پس از این تاریخ یعنی در سال ۱۳۳۸ خورشیدی نیز فرهنگیان کشور تحت پوشش بیمه درمانی قرار می‌گیرند و در سال‌های بعد، این بیمه همه کارکنان دولت را تحت پوشش قرار می‌دهد.

در ادامه این روند در سال ۱۳۳۱ خورشیدی قانونی در دولت دکتر مصدق تصویب شد که طبق آن، فعالیت شرکت بیمه‌ای خارجی در ایران را محدود می‌کرد. این قانون، زمینه شکوفایی شرکت‌های ایرانی بیمه را فراهم کرد، آن‌چنان‌که این سال‌های ۱۳۲۹ تا ۱۳۳۳ شمسی، هشت شرکت بیمه خصوصی ایرانی تأسیس و فعالیت این شرکت‌ها، نسبت به بنیادهای خارجی پررنگ‌تر شدند. همچنین به منظور پرورش نیروهای فنی لازم در صنعت بیمه کشور، در سال ۱۳۴۹ مدرسه عالی بیمه تأسیس شد. یک سال بعد یعنی در سال ۱۳۵۰ هم قانون تأسیس بیمه مرکزی به تصویب رسید و این سازمان توانست نظارت بیشتری بر فعالیت‌های بیمه‌ای داشته باشد. در همین سال شرکت‌های بیمه‌ای فعالی همچون بیمه تهران، بیمه دانا، بیمه حافظ و بیمه ایران و آمریکا با مشارکت سرمایه‌گذاران خارجی تأسیس و سبب شدند این صنعت به چنان شکوفایی و رشدی برسد که ایران تا پیروزی انقلاب، علاوه بر شرکت سهامی بیمه ایران دارای ۱۳ شرکت بیمه خصوصی و نوپانیدی هم خارجی بود. در سال دیگر نیز بشود.

بعد از پیروزی انقلاب، در سال ۱۳۵۸ همه شرکت‌ها و بیمه ایرانی توسط شورای انقلاب ملی اعلام شدند و طبق قانون ۴۴ فقره، تمامی فعالیت‌های مالی زیر نظر دولت قرار گرفت. پس از این تاریخ طبق آمار ثبت شده، در سال‌های ۶۰ و ۶۱ به سه شرکت بیمه ایران، آسیا و البرز مجوز صدور بیمه‌نامه دادند و سه شرکت دیگر، ۱۰ شرکت بیمه‌ای اعلام شدند و شرکت بیمه دانا شکل گرفت. شرکت بیمه توسعه مدارات نیز از سال ۷۳ فعالیت خود را آغاز کرده و تعداد شرکت‌های بیمه به پنج شرکت دولتی رسیده‌است. از بیمه‌های که اطلاعات زیادی در دست نیست، تنها می‌توانیم در نخستین ساختمان بیمه که «ایران» بوده، دهه ۲۰ در مشهد شروع به فعالیت می‌کند و چندسال بعد نیز دفتر نمایندگی بیمه آسیا در خیابان چمران فعلی به آن افزوده می‌شود تا بیمه در مشهد دیگر شهرها نیز توسعه یابد.

واقعہ

سر راہ من پر از محدودیت است

روز جهانی معلولین

روز مطالبہ حقوق شہروندک من

من کجای این شہرم

من کم تمیازم

با ارادہ

پر امید ایستادہ ام

آسایشگاہ معلو لین شہید فیاض بخش

(عبد اللہ هنر کی مشہد)

Pay.fbric.ir

 fayyazbakhshcharity

پرداخت اینترنتی

صفحہ مارا حمایت کنید

۰۱۳۶۶۶۶۰۰۰ رابطہ عمومی ۰۱۳۶۶۶۶۳۳۶ مشارکت ها	۶۰۳۷۹۹۱۱۹۹۵۱۰۳۹۱ ملی کارت ۶۱۰۴۳۳۷۷۷۰۰۷۹۲۰۸ ملت کارت
---	---

فوتو لاسهر
www.photosahr.ir

آگهی تجدید مناقصه عمومی شماره ۹۹/۱۲

موضوع: احداث پارک محلی نصرت
مبلغ برآورد اولیه: ۴۰۵۶۷۳۵۸۳۴۴ ریال

جهت شرکت در مناقصه و کسب اطلاعات بیشتر به سایت مناقصات شهرداری مشهد به آدرس ets.mashhad.ir مراجعه نمایند و همچنین جهت اطلاع از روزنامه رسمی به آدرس www.rtk.ir درج می گردد

امور قراردادهای شهرداری منطقه ۶